

Вікторія Сало

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ Г. ВАЩЕНКА

Становлення української державності, побудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на Людину, її духовну культуру й визначають основні напрями виховної роботи з молоддю та модернізації навчально-виховного процесу. Ідеалом виховання виступає різнобічно та гармонійно розвинений національно свідомий, високоосвічений, життєво компетентний громадянин, здатний до саморозвитку та самовдосконалення.

Головною домінантою національно-патріотичного виховання молоді є формування в особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції.

В основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідею розвитку української державності як консолідуючий чинник функціонування суспільства й нації в цілому. Форми й методи виховання базуються на українських народних традиціях, кращих надбаннях національної та світової педагогіки й психології.

У зв'язку з цим виключного значення набуває вивчення, глибоке осмислення й творче використання педагогічної спадщини наших великих земляків, зокрема Г. Г. Ващенко, що дозволяє поглибити й розширити концептуальні положення національно-патріотичного виховання молоді в сучасних умовах.

Г. Ващенко став одним із фундаторів національної системи освіти й виховання. Усе життя педагог боровся за ідею здійснення патріотичного виховання молодих поколінь. Свої провідні ідеї і погляди щодо виховання молодих патріотів Г. Ващенко виклав у ряді наукових праць: "Виховання любові до Батьківщини", "Проект системи освіти в самостійній Україні", "Виховний ідеал", "Завдання виховання української молоді", "Виховання мужності і героїзму", "Релігійне виховання молоді", "Хвороби в галузі національної пам'яті" тощо. Коли Григорій Григорович у 1917 році став директором семінарії на Шведській Могилі у Полтаві, він наголошував: "В семінарії я чітко провадив українську національну лінію" [6, с. 8].

Будь-яке виховання починається з двох фундаментальних начал: родини і школи. Саме вони виховують пошану до кращих національних традицій, з їх пізнання починається любов дитини до своєї Батьківщини. Особливо велике значення мають традиції для збереження цілісності нації. Завдяки їм зберігаються і розвиваються національна мова, без якої неможливе існування нації, релігія, звичаї, здобутки мистецької творчості, світогляд, народні ідеали – все те, що створює образ народу [4, с. 48]. Саме тому Григорій Григорович ототожнює націю з особистістю, де традиції виступають народною пам'яттю, основною функцією якої є збереження набутого історичного досвіду, який допомагає сміливо крокувати у майбутнє.

"Любити свою Батьківщину – це означає любити свій народ, рідну природу, шанувати кращі народні традиції, берегти честь Батьківщини, самовіддано працювати для її добра, бути готовим боронити її від ворогів і, коли цього потребують обставини, бути навіть готовим покласти за неї своє життя", писав Г. Ващенко [2, с. 192]. Видатний педагог сформулював виховний ідеал української молоді, що ґрунтується на двох провідних принципах виховання: християнської моралі та української духовності, і спрямований на службу Богові і неньці-Україні [2, с. 191]. Християнська мораль ставить в основу виховання загальнолюдські вартості: закон творення добра і боротьби зі злом, шукання правди і побудова справедливого суспільства, що спирається на закони краси і любові. Українська духовність відображає національні цінності, які виплекані упродовж віків і входять до традицій українського народу. Такі

уявлення сучасні педагоги повинні сіяти серед молодого цвіту нашої нації на уроках патріотичного виховання, що мають стати невід'ємною складовою української освіти.

Г. Ващенко, задля втілення на практиці ідей патріотичного виховання в школі, у 1921-1923 роках організував і став керівником навчального закладу для підготовки українських учительських кадрів. Це були трирічні педагогічні курси ім. Б. Грінченка в с. Біликах Кобеляцького повіту Полтавської губернії, куди було перенесено з Полтави згадану учительську семінарію [7, с. 8].

“Це був найактивніший період у моєму житті. Я поставив завдання зробити з учительської школи в Біликах справжню українську педагогічну школу, що готувала б народних учителів-патріотів” [7]. При школі був організований прекрасний хор і драматичний гурток, застосовувалась метода Монтесорі, були обладнані зразкові навчальні кабінети, проводились психологічні дослідження, високо було поставлене трудове навчання. Попри великий успіх школи на виставці педагогічних навчальних закладів (влітку 1923 року), Г. Ващенко став жертвою цькування з боку політичних ортодоксів, зазнав судової погрози і змушений був залишити Білики.

Важливим завданням учителів у сучасній школі є формування волі й характеру людини, педагог прагне виростити патріота Української держави. Цьому присвячена окрема праця Г. Ващенка “Виховання волі і характеру”. На основі її аналізу ми виділяємо головні риси характеру патріота: принциповість, мужність, чесність, героїзм, дисциплінованість, а також наполегливість, здоровий оптимізм, пошана до батьків, стриманість [1]. У кожній особистості потрібно пробуджувати прагнення до високої цілі на благо суспільства.

Найвищою метою національного виховання молодих поколінь є формування національної самосвідомості молоді. Для того, щоб її реалізувати, вчителів потрібно пробудити в учнях усвідомлення приналежності до українського народу, привчати до шанування власних традицій та культури. Любов до України починається з любові до місця, де народився, зробив перші кроки, відчув материнське тепло, батьківське піклування. Це почуття зростає разом з дитиною і стає великим, всеохоплюючим почуттям любові до Вітчизни.

Варто навести й такі умовиводи Г. Ващенка з приводу українського національного виховного ідеалу: державна незалежність надає можливість для українського народу вільно творити своє політичне, соціальне, господарське і релігійне життя, а також сприяє об'єднанню всіх українців, незалежно від їхнього територіального походження, церковної приналежності, соціального стану – в одну спільноту, що пройнята єдиними творчими прагненнями і високим патріотизмом...” [5]. “Коли найбільша чеснота українця – безмежна вірність Богові і Батьківщині, то найбільша ганьба для нього – зрада вірі й Україні” [3].

Аналіз педагогічних праць Г. Ващенко дозволяє зробити висновок, що головними елементами національної системи освіти й виховання є: її ідеалістичне світосприймання, яке відкидає більшовизм з його матеріалізмом і атеїзмом; християнська мораль як основа родини і здорового суспільства; високий рівень розвитку педагогічних наук, що мають у минулому світлі сторінки письменництва княжої доби, зокрема “Повчання дітям” Володимира Мономаха, філософські вчення Григорія Сковороди, учнів Києво-Могилянської академії, твори геніального педагога К. Ушинського та ін.; організація педагогічних досліджень і розбудова педагогічних станцій і лабораторій; видання педагогічних творів, шкільних підручників, літератури для молоді різного віку має бути на найвищому мистецькому і технічному рівні [2].

Також професор Г. Г. Ващенко до системи національного виховання включав родинне (сімейне) виховання як органічну її підсистему здебільшого з позиції етнопедагогіки і етнопсихології, хоча таких термінів не вживав.

Отже, Григорій Ващенко є творцем української національної педагогіки, яка відповідає духовності українського народу, його історичній місії і потребам державного будівництва України. Втіленням його ідей займається нині велика кількість науковців та вчителів України.

Список використаної літератури

1. *Ващенко Г.* Виховання волі і характеру: Підручник для педагогів / Григорій Ващенко. – К. : Школяр, 1999. – 385 с.
2. *Ващенко Г.* Виховний ідеал: підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків: Т.1 / Григорій Ващенко. – Полтава : Ред. газ. “Полтавський вісник”, 1994. – 191 с.
3. *Ващенко Г.* Хвороби в галузі національної пам’яті / Григорій Ващенко. – К., 2003. – 334 с.
4. *Вишневський О.* Сучасне українське виховання: Педагогічні нариси / Омелян Вишневський. – Львів : Львівський обласний науково-методичний інститут освіти; Львівське обласне педагогічне товариство ім. Г. Ващенко, 1996. – 238 с.
5. *Герасименко В.* Співець людини, волі й України (До 125 – річчя українського народознавця і педагога Григорія Ващенко) / В. Герасименко // Народна творчість та етнографія. – 2003. – №5-6. – С. 47-50.
6. *Дічек Н.* Ідеолог патріотизму – Григорій Ващенко / Н. Дічек // Педагогічна газета. – 2003. – № 3 (березень). – С. 8.
7. *Яковенко В.* “Виховний ідеал” Г. Ващенко і його значення для гуманізації освіти / В. Яковенко // Рідна школа. – 1999. – №2. – С. 64-70.